

Fecr Yayınları: 530

KUR'ÂN DİLİNİN FONETİK YAPISI
-Kıraat ve Dilbilim Çerçevesinde-

Soner AKDAĞ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Mayıs 2022

ISBN: 978-625-8005-75-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'ÂN DİLİNİN FONETİK YAPISI

-Kıraat ve Dilbilim Çerçevesinde-

Soner AKDAĞ

Ankara 2022

Soner AKDAĞ

1984 Erzurum doğumlu olan yazar, Atatürk Üniversitesi Türkoloji okuduktan sonra bir süre Amerika'da yaşadı ve "Northern Virginia Community College"da İngilizce eğitimi aldı. Yüksek lisansını tefsir alanında hazırlayan yazar, ilk kitap çalışması olan "Asım Kırati'nin Ebu Bekir Şu'be Rivayeti" adlı araştırmasını 21 yaşındayken tamamladı. Bu arada medrese usulüyle Arapça ve İslami İlimler okudu ve neticesinde icazetini aldı. Uluslararası hakemli dergilerde çeşitli ilmi makaleleri neşredilen ve Arapça ile İngilizceye ek olarak Farsça ve Korece de öğrenmekte olan Akdağ, Arap Dili Tipolojisi alanındaki doktora çalışmalarına devam etmektedir. Dilbilimci olan yazarın ilgi alanları arasında edebiyat, çeviribilim, sentaks, morfoloji, fonetik, fonoloji, etnomüzikoloji, müzikoloji, kıraat, tecvîd ve tefsir de bulunmaktadır.

İthaf

Bu eser; fonetik konusunda, Alman müsteşrik *Gotthelf Bergsträsser* (1886-1933)'i “*Bu alanda Avrupalıları sadece Araplar ve Hintler geçebilmiştir.*” demeye mecbur eden kadîm dil âlimleri *el-Ḥalîl b. Aḥmed el-Ferāhîdî* (öl. 175/791), *Sîbeveyh* (öl. 180/796), *el-Muberrid* (öl. 285/898), *İbnu Durayd* (öl. 321/933), *ez-Zeccâcî* (öl. 337?/948?) ve *İbnu Cinnî* (öl. 396/1005) ile kadîm kıraat ve tecvid âlimleri *Mekkî b. Ebî Ṭâlib el-Ḳaysî* (öl. 437/1045), *Ebû ‘Amr ‘Uṣmân b. Sa‘îd ed-Dânî* (öl. 444/1052), *‘Abdulvehhâb b. Muḥammed el-Ḳurṭubî* (öl. 463/1070) ve *İbnu'l-Cezerî* (öl. 833/1429)'nin azîz ruhlarına ithaf edilmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖN SÖZ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا بِهِ وَأَخْرَجَنَا مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي نَزَّلَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ بِلِسَانِهِ لِسَانًا عَرَبِيًّا مُبِينًا، الْقَائِلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى أُمَّرَأَةٍ يُنكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ.» أَمَّا بَعْدُ:

XIX. yüzyılda Batı'da ciddi telifler eşliğinde gelişmeye başlayan ve XX. yüzyılda da bu gelişimini *Cenevre*, *Prag* ve *Kopenhag* gibi köklü çevrelerde yetişen bilim insanlarının hiç hız kesmeyen çalışmalarıyla devam ettiren çağdaş **dilbilim**, günümüzün beşerî ilimleri arasında saygın bir mevkiye yükselmiş bulunuyor.

Avrupa'da özellikle Alman dilbilimci **August Schleicher** (1821-1868), İsviçreli dilbilimci **Ferdinand de Saussure** (1857-1913), Rus dilbilimci **Nikolay Trubetzkoy** (1890-1938), dil atlası çalışmalarının öncüsü olarak kabul edilen İsviçreli dilbilimci **Jules Gilliéron** (1854-1926), *Amerikan Yapısalcılığı*'nın kurucusu **Leonard Bloomfield** (1887-1949), ilk “genel dilbilimci” unvanını alan İngiliz dilbilimci **John R. Firth** (1890-1960), Fransız dilbilimci **André Martinet** (1908-1999) gibi isimlerin gayretleriyle tebarüz eden bu genç bilim; *Üretici Dil Bilgisi Kuramı*'nın biricik teorisyeni **Noam Chomsky** ile bir kez daha dikkatleri üze-

rinde toplamış ve dil çalışmalarının daha büyük bir ivmeyle ilerlemesini sağlamıştır.

Kısa bir sürede dünyanın hemen her yerinde ilgi ile üzerinde durulan bir bilim haline gelen çağdaş dilbilim, daha çok Batılı uzmanların kuramları üzerinden takip ediliyor ve Batı dillerinden yapılan çevirilerden öğreniliyorsa da Doğu'da da hızla gelişmekte ve her gün biraz daha yenilenen veçhesiyle özgünlüğe doğru istikrarlı adımlarla yürümektedir. Örneğin; *Ahmet Caferoğlu* (1899-1975), *Doğan N. Aksan* (1929-2010), *Özcan Başkan* (1929-1997), *Akşit Gök-türk* (1934-1988), *Nevin Selen* (1925-2005), *Necip Üçok* (1911-1953), *Berke Vardar* (1934-1989), *Süheyla Bayrav* (1913-2008), *Hikmet Sebüktekin* ve *Tahsin Yücel* gibi isimler, yaptıkları seçkin ve kimi zaman da özgün çalışmalarla Türkiye'de dilbilimin tanınmasında ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamışlardır.

Arap dünyasında ise *İbrâhîm Enîs* (1906-1978), *Temâm Hassân* (1918-2011), *Ahmed Muhtâr 'Umer* (1933-2003), *Ramađân 'Abdüttevâb* (1930-2001), *Hâtîm Şâlih eđ-Dâmin* (1938-2013), *Gânim Kaddürî el-Hamed*, *Kemâl Muhammed Bişr*, *Manşûr b. Muhammed el-Gâmidî*, *Semîr Şerîf İstîtiyye* ve *İşâm Nüriddîn* gibi bilim insanları, hem çeviri ve hem de özgün telifleriyle dilbilim alanında ciddi eserler ortaya koymuşlardır. *Eymen Ruşdî Suveyd* ise özellikle Kur'ân dilinin sesbilgisi üzerine yaptığı çalışmalarla İslam dünyasında haklı bir üne kavuşmuştur. Aslen bir Japon olan *Toshihiko Izutsu* (1914-1993) da özellikle Arap dili semantiği üzerine ciddi etütler gerçekleştiren önemli dilbilimcilerden biridir. Yine İngiliz asıllı profesör *Daniel Lawrence Newman* da özellikle Arap dilinin fonetiği üzerinde çalışmaları olan tanınmış bir bilim insanıdır.

İster Doğu'ya ister Batı'ya ait olsun, bütün bu çağdaş çalışma ve kazanımların, asırlar öncesine dayanan sağlam kök-

leri vardır. Bugün Batılı bir dilbilimcinin kökü, milattan önce III. yüzyılda, Yunanların Mısır'da kurdukları *İskenderiye Okulu*'nda yetişen *Dionysios Thrax* (MÖ 170-90)'a kadar uzanır. Doğulu dilbilimciler ise *Kūfe* ve *Başra* gibi okulların kurucu veya temsilcileri olan *el-Ḥalīl b. Aḥmed el-Ferāhūdī* (öl. 175/791), *Sībēveyh* (öl. 180/796), *el-Muberrid*¹ (öl. 285/898) ya da *İbnu Cinnī* (öl. 396/1005) gibi dâhilerin vârisleridir. Bu yüzden denilebilir ki dilbilim, hem çok yeni ve hem de bir o kadar eski bir bilim dalıdır.

Dilbilim veya orijinal deyimiyile *lengüistik*, günümüzde, eskiden hiç olmadığı kadar fazla kola ayrılmıştır. İnsanoğlunun öğrenme ve öğretme merakı, kapasitesine en elverişli yöntemlerden biri olan sınıflandırma metoduna göre şekillenmekte ve her bir bilim dalı, işlev ve sorumlulukları çerçevesinde alt disiplinlere ayrılmaktadır. Bu uygulamadan nasibini alan dilbilimin günümüz itibarıyla *sesbilgisi* (phonetics), *sesbilim* (phonology), *biçimbilim* (morphology), *sözdizim* (syntax), *anlambilim* (semantics), *sözcükbilim* (lexicology), *sözlükbilgisi* (lexicography), *lehçebilim* (dialectology) ve *göstergebilim* (semiology) gibi birçok dalı; bu dalların da yine birçok alt dalları vardır.

Dilbilimin alt kollarından biri olan *fonetik* veya *sesbilgisi* de kendi içinde çeşitli sınıflara ayrılmış ve bunlar, ilgi alanlarına göre *söyleyiş sesbilgisi* (articulatory phonetics), *tarihsel sesbilgisi* (historical phonetics), *akustik sesbilgisi* (acoustic phonetics), *fizyolojik sesbilgisi* (physiological

¹ Bu lakabın harekelendirilişinde ihtilaf edilmiş ve kimileri ism-i fâ'il olarak (el-Muberrid) kimileri ise ism-i mef'ul olarak (el-Muberrred) söylenmesi gerektiğine kâni olmuştur. Müellifin *el-Muktedab* adlı eserini tahkik eden *Profesör 'Udayme*, eserin inceleme kısmında bu ihtilafları gündeme getirmiştir. Biz, *el-Muberrid* (muhatabını verdiği cevaplarla donduran) imlâsını kabul ettik zira birçok yerde *el-Muberrred* (muhatabı karşısında donup kalan) kullanımının hasımları tarafından gündeme getirildiği ifade edilmiş ve kendisine hakaret etmek üzere böyle söylendiği belirtilmiştir.

phonetics), *deneysel sesbilgisi* (experimental phonetics), *fiziksel sesbilgisi* (physical phonetics), *psikolojik sesbilgisi* (psychological phonetics) vb. gibi isimlerle anılmışlardır.

Biz de bu araştırmada, dilbilimin en önemli kollarından *sesbilgisi* (phonetics)'nin alt disiplinlerinden biri olan *söyleyiş sesbilgisi* (articulatory phonetics) bağlamında, klasik dil ve kıraat kaynaklarıyla modern dilbilim kaynaklarının verilerinden istifade edecek ve bu materyaller çerçevesinde Kur'ân dilinin *artikülasyon mekaniğini*² ortaya koymaya çalışacağız. Bununla amacımız; eski ve yeni kaynakları referans alarak asırlardır okunmaya devam eden Kur'ân-ı Kerîm'in diline ait olan fonetik hususiyetleri, imkân ölçüsünde belirlemek ve onun telaffuz keyfiyetinin otantikliğinin muhafaza edilebilmesine biraz olsun katkıda bulunmaktır.

İtiraf etmemiz gerekiyor ki bu tarz bir çalışma, telaffuza yönelik olması dolayısıyla denemeli yapılmalıydı ve Kur'ân'a ait olan sesler de bir fonetik laboratuvarında gerekli âletlerle ve grafikler hâlinde tespit edilmeliydi. Ayrıca sesler tespit edilirken de telaffuzu gerçekleştiren kişilerin birden fazla *mucâz*³ ve ana dili Arapça olan kâri'lerden oluşturulması beklenirdi. Fakat ülkemizde böylesi enstitü ve müesseselerin –*Muğla Üniversitesi* bünyesinde bulunan tek fonetik laboratuvarı hariç– henüz olmayışı⁴ ve baş gösteren diğer muhtelif imkânsızlıklar, bizi bu tetkik ve tespitlerden mahrum bıraktı. Dileğimiz, ilerleyen dönemlerde bu konunun

² *Artikülasyon mekaniği*; dil, diş, dudak vs. gibi telaffuz bölgelerinin hareketleriyle meydana gelen işleyiş demektir. (Ayrıntılı bilgi için bk. Semîr Şerîf İstîtiyye, *el-Eşvâtu'l-Luğaviyye*, Dâru Vâ'il, 'Ammân, 2003, s. 77-120.)

³ *Mucâz*, muttasıl bir senetle okuyuşu Hz. Peygamber'e dayanan ve kıraat okuyup okutma konusunda icâzeti bulunan kişi demektir.

⁴ Kimi vakıf üniversitelerinde fonetik laboratuvarları varsa da bunlar, ses bilgisi disiplinine hizmet maksadıyla değil, tıp fakülteleri bünyesinde teşhis ve tedavi maksadıyla kullanılmaktadır.

çok daha ciddi tetkikler ve bu tetkikler neticesinde ulaşılan verilerle yeniden ele alınmasıdır.

Konuyla ilgili müstakbel araştırmalara örnek olmasını ümit ettiğimiz bu çalışma, *dört bölüm*den müteşekkildir. Birinci kısımda “Sesbilgisi ve Sesbilim” başlığı altında fonetik ve fonetiğin alt disiplinleri değerlendirilmiş, “Kur’ânî Sesbilgisi” başlığı altında ise konuyla yakından ilgisi olan *tecvîd* ilmine değinilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde, *söyleyiş sesbilgisi* açısından son derece önemli olan *konuşma organları* ve bu organların anatomik yapıları üzerinde durulmuş; üçüncü bölümünde Kur’ân dili, ünlü-ünsüz fonemleri açısından incelenmiş ve son bölüm olan dördüncü bölümünde ise Kur’ân diliyle alakalı bazı ses hadiselerine yer verilmiştir.

Eserlerin üzerinde yalnızca bir veya birkaç yazarın ismi olur. Fakat her eserin arkasında isimleri bilinmeyen nice katkı sahipleri bulunur. Hiç şüphesiz bu mütevazı çalışmanın arkasında da onun şekillenmesine çeşitli fikir, eser ve değerlendirmeleriyle katkıda bulunan birçok ilim insanı bulunmaktadır. Bizzat kendilerinden veya eserlerinden istifade ettiğimiz mütekaddimûn veya müteahhirûndan bütün bu ilim hâdimlerine minnettâr olduğumuzu burada belirtmekten şeref duyarız.

Gayret-i cüz’î ve ahtâ-i küllî bizden; muvaffakiyet ile mağfîret ise merhameti ve ihsânı bol, Yüceler Yücesi Yarıdan (c.c.)’dandır.

ولكن مدحت كلساتي بالقران

وما مدحت القران بكلساتي

Müellif

2015

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	17
ŞEKİLLER FİHRİSTİ	19
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	21
GİRİŞ	23

I. BÖLÜM

FONETİK, FONOLOJİ VE TECVİD	27
1. SESBİLGİSİ VE SESBİLİM / PHONETICS & PHONOLOGY	27
1.1. Sesbilgisi / Phonetics / علم الأصوات اللغوية	29
1.1.1. Söyleyiş Sesbilgisi / Articulatory Phonetics / علم الأصوات النطقي	30
1.1.2. Dinleyiş Sesbilgisi / Auditory Phonetics / علم الأصوات السمعي	32
1.1.3. Akustik Sesbilgisi / Acoustic Phonetics / علم الأصوات الأكوستيكي	34
1.1.4. Fizyolojik Sesbilgisi / Physiological Phonetics / علم الأصوات الفسيولوجي	36
1.1.5. Enstrümantal Sesbilgisi / Instrumental Phonetics / علم الأصوات الآلي	36
1.1.6. Eş Zamanlı (Süremlî) Sesbilgisi / Synchronic Phonetics / علم الأصوات السنكرونوي	37
1.1.7. Art Zamanlı (Süremlî) Sesbilgisi / Diachronic Phonetics / علم الأصوات الدياكرونوي	38
1.1.8. Karşılaştırmalı Sesbilgisi / Comparative Phonetics / علم الأصوات المقارن	38
1.1.9. Psikolojik Sesbilgisi / Psychological Phonetics / علم الأصوات النفسي	39
1.2. Sesbilim / Phonology / علم وظائف الأصوات اللغوية	40
2. KUR'ÂNİ SESBİLGİSİ: "TECVİD" / "التجويد"	41
2.1. Tecvîd'in Tanımı, Konusu ve Kapsamı	42
2.2. Tecvîd'in Gerekliği	45
2.3. Tecvîd'in Tarihiçesi	48
2.4. Tecvîd'le İlgili En Mühim Telifler	53
2.5. Tecvîd - Fonetik İlişkisi	57

II. BÖLÜM**KONUŞMA ORGANLARI ANATOMİSİ**----- 59**1. KONUŞMA ORGANLARI / ORGANS OF SPEECH /**

أعضاء النطق	59
1.1. Akciğerler / Lungs / الرئتان	62
1.2. Soluk Borusu / Trachea / القصبة الهوائية	63
1.3. Gırtlak / Larynx / الحنجرة	64
1.4. Yutak / Pharynx / البلعوم	66
1.5. Ağız / Mouth / الفم	67
1.5.1. Dudaklar / Lips / الشفتان	69
1.5.2. Dişler / Teeth / الأسنان	70
1.5.3. Damak / Palate / الحنك	72
1.5.4. Dil / Tongue / اللسان	74
1.6. Küçük Dil / Uvula / اللهاة	75
1.7. Ses Telleri / Vocal Folds / الوتران الصوتيان	76
1.8. Ağız ve Boğaz Boşluğu / The Mouth and Throat Cavity / الجوف	77
1.9. Geniz Boşluğu / The Nasal Cavity / الخيشوم	78

III. BÖLÜM**KUR'ÂN ARAPÇASININ FONEM SİSTEMİ**----- 79**1. ÜNSÜZLER / CONSONANTS / الصوامت**----- 81

1.1. Ekleme Noktaları / Points of Articulation / مخارج الأصوات	81
Açısından Ünsüzler	82
1.1.1. Çift dudaksızlar / Bilabials / شفتاني	91
1.1.2. Dişil-dudaksızlar / Labio-dentals / شفوي - أسناني	92
1.1.3. Dişyuvasil-dişsiller / Alveo-dentals / لثوي - أسناني	93
1.1.4. Peltek-dişsiller / Interdentals / بين أسناني	103
1.1.5. Damaksıl-dişyuvasızlar / Palato-alveolars / غاري - لثوي	105
1.1.6. Artdamaksızlar / Velars / طبقي	107
1.1.7. Küçükdişsiller / Uvulars / لهوي	108
1.1.8. Boğazsızlar / Pharyngeals / حلقي	110
1.1.9. Gırtlaksızlar / Glottals / حنجري	112
1.2. Ekleme Biçimleri / Manners of Articulation / صفات الأصوات	113
1.2.1. Patlamalılar / Plosives / انفجاري	118
1.2.2. Genizsiller / Nasals / أنفي	118
1.2.3. Titrekler / Trills / تکراري	119
1.2.4. Sürtünmeliler / Fricatives / احتكاكي	119
1.2.5. Yarıkapantılılar / Affricates / مزجي	119
1.2.6. Kapantılılar / Occlusives ~ Stops / وقفي	120

1.2.7. Isıklılar / Sibilants / صفيري	120
1.2.8. Yanünsüzler / Laterals / جانبي	121
1.2.9. Yarıünlüler / Glides ~ Semivowels / إنزلاقي	121
1.3. Ses Telleri / Vocal Folds / الوتران الصوتيان	122
1.3.1. Ötümlüler / Voiced / الأصوات المجهورة	123
1.3.2. Ötümsüzler / Voiceless / الأصوات المهموسة	123
1.4. Hava Akımının Geçiş Biçimi Açısından Ünsüzler	123
1.4.1. Engelliler / Obstruents / الأصوات المَعَوَّة	123
1.4.2. Engelsizler / Sonorants / الأصوات الرنينية	124
2. ÜNLÜLER / VOWELS / الصوائت	125
2.1. Tekünlüler / Monophthongs / الصوائت البسيطة المفردة	128
2.1.1. Kısa Ünlüler / Short Vowels / الصوائت القصيرة	128
2.1.2. Uzun Ünlüler / Long Vowels / الصوائت الطويلة	131
2.2. Çiftünlüler / Diphthongs / الصوائت المركبة المزدوجة	132

IV. BÖLÜM

KUR'ÂN FONETİĞİNE ÂT ÖNEMLİ BAZI SES OLAYLARI --135

1. İZHÂR / CLARİTY / الإظهار	135
2. İDĠÂM / ASSIMILATION / الإدغام	136
3. İHFÂ' / HIDING / الإخفاء	138
4. İKLÂB / CONVERSION ~ CHANGİNG / الإقلاب	142
5. MEDD / LENGTHENING / المد	145
6. İMÂLE / INCLINATION / الإمالة	147
7. TESHİL / FACILITATION / التسهيل	148
8. İBDÂL / SUBSTITUTION / الإبدال	150

SONUÇ -----151

KAYNAKLAR -----155

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı Eser
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.mlf.	: Aynı Müellif
Ans.	: Ansiklopedi(si)
Ar.	: Arapça(da)
a.s.	: ‘Aleyhi’s-selām
a.y.	: Aynı yer
AÜ	: Ankara Üniversitesi
b.	: Bin / ibnu (oğlu)
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt / Cüz
c.c.	: Celle celāluh
CÜİFD	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ç.	: Çoğul(u)
çev.	: Çeviren(ler)
dğr.	: Diğer(ler)i
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ens.	: Enstitü(sü)
Fak.	: Fakülte(si)
h.	: Hicrî
H.z.	: Hazret-i
İng.	: İngilizce(de)
m.	: Miladî
md.	: Madde(si)
no.	: Numara(sı)
nşr.	: Neşr(eden)i
öl.	: Ölümü

s.	:	Sayfa
s.a.v.	:	Şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem
Sos. Bil.	:	Sosyal Bilimler
sy.	:	Sayı(sı)
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı (Yayınları)
trc.	:	Tercüme(si / eden)
tsz.	:	Tarihsiz
Ünv./Unv.	:	Üniversite(si) / University
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve devamı
vrk.	:	Varak
ysz.	:	Yersiz
YDT	:	Yayımlanmamış Doktora Tezi
YMT	:	Yayımlanmamış Master Tezi

ŞEKİLLER FİHRİSTİ

ŞEKİL 1: İŞİTME SÜRECİ-----	33
ŞEKİL 2: KULAK ANATOMİSİ -----	34
ŞEKİL 3: AKCİĞER ANATOMİSİ -----	62
ŞEKİL 4: SOLUK BORUSU -----	63
ŞEKİL 5: GIRTILAK -----	65
ŞEKİL 6: YUTAK-----	66
ŞEKİL 7: AĞIZ BÖLGESİ -----	68
ŞEKİL 8: DIŞLER-----	71
ŞEKİL 9: ÜST DAMAK -----	73
ŞEKİL 10: DİL -----	74
ŞEKİL 11: KÜÇÜK DİL -----	76
ŞEKİL 12: SES TELLERİ VE AÇIKLIK-KAPALILIK DURUMLARI-----	77
ŞEKİL 13: GENİZ BOŞLUĞU -----	78
ŞEKİL 14: /B/-----	91
ŞEKİL 15: /M/ -----	92
ŞEKİL 16: /W/ -----	92
ŞEKİL 17: /F/-----	93
ŞEKİL 18: /T/-----	94
ŞEKİL 19: /T ^s /-----	94
ŞEKİL 20: /d/-----	95
ŞEKİL 21: /N/ -----	95
ŞEKİL 22: /d ^s /-----	96
ŞEKİL 23: /L/-----	96
ŞEKİL 24: /L ^s / -----	97
ŞEKİL 25: /R/-----	97
ŞEKİL 26: /R ^s /-----	98
ŞEKİL 27: /S/-----	98
ŞEKİL 28: /S ^s / -----	99

ŞEKİL 29: /z/ -----	99
ŞEKİL 30: /θ/ -----	103
ŞEKİL 31: /ð/ -----	104
ŞEKİL 32: /ðˤ/ -----	104
ŞEKİL 33: /j/ -----	106
ŞEKİL 34: /ʃ/ -----	106
ŞEKİL 35: /dʒ/ -----	107
ŞEKİL 36: /k/ -----	108
ŞEKİL 37: /q/ -----	109
ŞEKİL 38: /x/ -----	109
ŞEKİL 39: /ɣ/ -----	110
ŞEKİL 40: /h/ -----	111
ŞEKİL 41: /ʕ/ -----	111
ŞEKİL 42: /ʔ/ -----	112
ŞEKİL 43: /ħ/ -----	113
ŞEKİL 44: ÜNLÜLERİN DURUMLARI -----	126
ŞEKİL 45: ÜNLÜLERİN AĞIZ İÇİNDEKİ KONUMLARI -----	126
ŞEKİL 46: ÜNLÜLER -----	127
ŞEKİL 47: ÜNLÜLERİN ÇIKIŞ YERLERİ VE GRAFİKLERİ -----	129
ŞEKİL 48: “AY” -----	133
ŞEKİL 49: “EY” -----	133
ŞEKİL 50: “AW” -----	134
ŞEKİL 51: “EW” -----	134
ŞEKİL 52: İMÂLE -----	148